

lékaival újra — s mind ezekhez Rogért is hozzá nyomatta; s el is készült e verlegeri operatio még azon évi junius közepén, mint 1488-ki colophonja bizonyítja.«

Eddig Toldy. Véleményét registráljuk minden csonkítás nélkül, ismételjük azonban ezen kiadásról is azt, a mit Thuróczy-nak velencei és augsburgi kiadásánál föllebb mondtunk.

(Folytatása következik.)

JELENTÉS A BUDAPESTI EGYETEMI KÖNYVTÁR ÁLLAPOTÁRÓL 1879-ben.

Szilágyi Sándortól.

*Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur,
Kegyelmes Uram!*

A budapesti m. kir. egyetemi könyvtár 1879-ik évi gyarapodásáról s forgalmáról, valamint a rendezési munkálat folytatásáról van szerencsém jelentésemet hódoló tisztelettel Nagyméltóságod elé terjeszteni.

A könyvtár ez évben vásárlás és adományozás által 1842 munkával s 714 apróbb nyomtatvánnyal szaporodott. A folytatások, folyóiratok s a különböző irodalmak újabb termékei legáltalább részben, a rendes 5000 frtos évi dotatióból szerezettek meg. Minthogy azonban a tudományos kutatások évről évre nagyobb arányokat öltenek, az évi dotationak elől említett két tétele s az irodai és könyvkötői számlák kifizetése után fennmaradt összeg még a legnevezetesebb munkák megszerzésére sem levén elegendő: a 7000 frnyi átalánynak egy része is az illető karok által erre fordíttatott. A bölcsészeti kar a díjalapból több becses munkával gazdagította a könyvtárt. A rendkívüli átalánynak fennmaradt része a könyvtár régibb és gyakran igen érezhető hiányainak pótlására vétetett igénybe. Mindamellett, bár a négy évre megszavazott átalány jelentékeny összeget tesz is ki, még a legérezhetőbb hiányok sincsenek mind pótolva. Ré-

szint, mert az a karok által épen a folyó irodalom említett figyelemmel kísérése miatt, nem volt egészen arra fordítható, részint mivel bizonyos hiányok, pl. a csonka munkák csak a könyvtár végleges rendezése után lesznek kimutathatók. Fentartom magamnak Nagyméltóságod engedelmével, hogy annak idejében, midőn a rendezés már annyira előhaladt, hogy az egész könyvtárról, s nemcsak az egyes szakok valódi állásáról biztos átnézetet adhatunk: e hiányok kimutatását Nagyméltóságod elé terjeszszem: — Nagyméltóságod bölcsesége, az országos törvényhozásnak a mivelődési eszközök iránti érdeklődése bizonynyal találandó módot, a legérezhetőbb szükségek fedezésére.

A mi a könyvtár forgalmát illeti, a nagy olvasó-terem 1879-ben 263 nap volt nyitva. Ez idő alatt 42.213 olvasó 54.270 munkát használt. A házon kívül 897 kikölcsönző 2245 művet használt. Ezen eredményt párhuzamba téve az 1878-ikival kitűnik, hogy az olvasó-teremben 1879-ben 3883 olvasóval volt több, mint 1878-ban, s ezek 5011 munkával használtak többet, mint a megelőző évben történt. A házon kívül pedig 1879-ben 62 kikölcsönzővel volt több, mint 1878-ban, s ez 206 munkával használt többet. Ezen számokban azonban nincsenek bele foglalva a hírlapszobában, kis teremben, a tanári dolgozó szobában foglalatlan tudósok, írók s olvasók, kik a könyvtárt egész éven, tehát még a nagy nyári szünnapokon át, sőt azon időben is, midőn a könyvek leporozása folyt, használták.

Áttérve végül a rendezésre, e részben is örvendetes előhaladásról számolhatok, habár igen sok előre számításba nem vehetett nehézségekkel s akadályokkal kellett küzdenem.

Múlt évi jelentésemben említettem, hogy 1878-ban a philologiai s irodalmi szakosztály czímtározása megkezdett. 1879-ben befejeztetvén ezen szakosztály, hozzáfogtunk a bölcsészeti szakosztály czímtározásához; de azt már a munkának csaknem kezdetén félbe kellett hagynunk. Ugyanis, a mint a munkálat bizonyos pontig előhaladt, kitűnt, hogy nincs alkalmas helyiségünk, hol azt felállíthassuk, s a már kész alszakokat is más osztályokban a gyarapodásokra szánt s félig üres szekrényekben kellett felállítanunk. A többi pl. a theologiai s vegyes szakoknál ezen térhiány még jóval nagyobb zavarokat idézett volna elő — s

épen ezért olyan osztályok rendezéséről kellett gondoskodnom, melyeknél előre láthatólag kevesebb nehézséggel fogunk küzdeni.

Mint hogy pedig már a régi épülethől áthurczolkodás alkalmával alig volt két terem, melyet eredeti rendeltetése szerint lehetett volna felhasználni, továbbá pedig, mint hogy a régi könyvtárban egyetlen szakosztály sem volt, melynek szekrényeibe épen a térhiány miatt olyan könyveket ne helyeztek volna el, melyek más szakosztályba tartoznak, hogy a megkezdett rendezési munkálat gyorsabban, feltartóztatás nélkül, mehessen elő: azon könyveket, melyek nem az illető, czímtározás alatt levő szakhoz tartoztak, továbbá a Balogh-féle könyvek egy nevezetes részét nem vettük fel, hanem a mint előkerültek, külön csomagokba gyűjtöttük össze. Most tehát ezen félretett csomagokat szedtük elé, czímtároztuk, s ezen munkálat oly gyorsan halad, hogy 1880-ban be lesz fejezve, s ha ezen év végén — mint ezt Nagyméltóságod kegyelmesen megígérni méltóztatott — a könyvtár idegen czélokra lefoglalt helyiségeit visszanyerhetjük, a félbeszakadt munkálatot tovább fogjuk folytatni, s a theologiai osztály szakrendezését megkezdeni. Ezen biztos kilátásba helyezett eset bekövetkezése után, Kegyelmes uram, meg fog szünni azon anomalia is, hogy egy nagyobb szakcsoport három, négy felé legyen elhelyezve, mi nemcsak nehezíti a keresést, hanem az áttekintést épen lehetetlenné teszi.

Excellentiád ezen kegyes ígéretére támaszkodva, szükségesnek láttam némely legnélkülözhetetlenebb intézkedéseket előre megtenni, hogy azon eset bekövetkezésekor a könyvtár némely szétszórt kincsei egyesítve, méltóan állíttathassanak fel.

Dízmunkákban és metszetgyűjteményben könyvtárunk alig sejtett gazdagsággal bír. Ezek összeállításával és rendezésével Bubi cs Zsigmond apát-kanonok úr korábban foglalkozott, de épen térhiány miatt nagy gonddal megkezdett igen becses művét nem fejezhette be. Ezek összegyűjtésével foglalkozván, újabban is igen becses kincsek kerültek napfényre, s köztük a nyomtatványok és rézmetszetek őskorából fenmaradt olyan értékes darabok, melyek a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak. Ezek most már együtt vannak, s a mint a könyvtár összes helyiségeit megkapjuk, első kötelességünk lesz, azokat együtt

felállítani, hogy Bubicz úr megkezdett nagybecsű művét befejezhesse.

Igy vagyunk Kegyelmes uram, az ősnymotatványokkal is.

A magyar ősnymotatványok már külön vannak választva, s ideiglenesen a jogi terem egy sarkában felállítva. Sőt már czímtározásuk is Szabó Károly, becses munkájának felhasználásával be van bejezve. E munkálat kitünteti, hogy 28 oly magyar ősnymotatvánnyal birunk, melyek Szabó K. előtt is ismeretlenek voltak.

Különválasztottuk a többi ősnymotatványokat is, s hozzáfogtunk ezek czímtározásához is. Könyvtárunk e tekintetben is igen gazdag, s nemcsak sok igen ritka és becses ősnymotatvánnyal, hanem egy pár olyan darabbal is birunk, melyek az elsőrangú könyvbuvárok előtt is ismeretlenek. Ezek czímtározása is előhaladt, s remélhetőleg 1880 ban annyira be lesz fejezve a munkálat, hogy sajtó alá lesz adható. E munkálat végrehajtásánál Kudora Károly könyvtártisztet alkalmaztam, ki azt előszerezéssel és gondos tanulmányokkal teljesíti.

Épen az incunabulumnak szétválasztása közben kitünt, hogy könyvtárunk XVI-ik századi röpiratokban és apró nyomtatványokban igen gazdag, melyek közt kiváló értékűek is vannak, mint pl. Amerigo Vespucci híres levele, az első német *Newe Zeitung Brasilia* felfedezéséről 1504-ből, *Tractatus de Sachis, Institoris* munkája stb. Ezek vegyes colligátumokban voltak összekötve, nagy részük nem is volt indikálva. Mindazokat szétválasztottam, az egy tárgyuakat összeállítottam: s ma már a mivelődés történetiek, történetiek, religionariák, hitvitázó iratok első kiadásai, nyelvtanok, rhetorikák s más tankönyvek, tudori értekezések, classicusok, a zsidók és törökök viszonyaira vonatkozó nyomtatványok, naptárak. jóslati munkák, judiciumok, melyek 1474-en kezdődnek stb., elkülönítve egymástól s szakok szerint egyesítve vannak felállítva.

A mi a könyvtár apró nyomtatványait illeti, a mult évben megkezdett munkálatot dr. Márki József másodőr és Litassy József könyvtártiszt urak kellő szorgalommal folytatták. Folyamban van az orvosi értekezések czímtározása, s eddigelé 7438 munkáról vétetett fel külön czímjegyzék. Ezekre nézve is óhajtható volna, hogy mennél előbb külön teremben állíttassanak fel.

Ezek mellett még ki kell emelnem, hogy azon alapon, hogy a kézirattárról készített régibb catalogusok nem kielégítők, valamint a dr. Márky József úr által készített czimtár is csak általános, s az egyes codexek külön darabjainak, valamint az okiratoknak felvételére nem lehetett más elfoglaltsága mellett annyira tekintettel, hogy azt ily alakjában sajtó alá lehetett volna adni, a jelenlegi csekély s sokfélekép irányba vett személyzettel pedig hiányokat nem pótolhattam volna: megnyervén az engedélyt Nagyméltóságodtól, hogy dr. Fejérpataky László urat a kézirattár újabb czimtározásával bizzam meg, van szerencsém jelteni, hogy nevezett Fejérpataky László úr munkájában annyira előrehaladt, hogy azt mint a tervezett catalogus I. kötetét már 1880. végén sajtó alá lehetend adni. Ebben nemcsak a codexeknek minden egyes darabja külön fel van sorolva, hanem az eredeti s másolati oklevelek regestái is már készülnek, valamint a kézirati munkák is külön-külön fel vannak véve; úgy, hogy buváraink kutatásaikra nézve alkalmas támpontot fognak nyerni.

Minthogy pedig, Kegyelmes uram, óhajtandónak tartom s azt hiszem, ez óhajtásom a Nagyméltóságodéval is találkozik, hogy a könyvtár catalogusának kötetei lehető gyorsan kövessék egymást, munkába vettük a koronként egymástól elütő rendszer szerint készített czédula-czimtáraknak revisióját is; s e munka, miután a rendes napi teendők is sok időt vesznek igénybe, bár lassan, de folyton folyik, úgy, hogy mire a kéziratok s incunabulumok catalogusa kikerül sajtó alól, annak egy része már elő lesz készítve.

E több oldalú előkészítő munkálkodás közben, kellő gond fordított az egyes könyvek provenientiájának kiderítésére, s hogy e részben is figyelemre méltó eredményeket értünk el, igazolják a »Magyar Könyvszemlében« e tárgyra vonatkozólag megjelent közlemények. Hasonlag figyelembe vettük a régi könyvtáblákat is: s azokból már eddigelé sikerült több érdekes nyomtatványt kifejteni. Így kaptuk meg több judiciumok közt a »Venus anni Domina« 1487-ki prognosticon teljes példányát, mely a ritkaságok tárának egyik érdekesebb példányát teszi. Így került elő a Thuróczy-féle krónikának első levele — mely egyik példányunkból épen hiányzott.

Számot adván ekkép a könyvtár rendezési ügyében végrehajtott munkákról, hátra van még az egyes adományozásokról is jelentést tenni.

A magyar kormány több ízben gazdagítá könyvtárunkat részint akkép, hogy saját régibb kiadványaiból azokat, melyek könyvtárunkban nem voltak meg, beküldötte, részint pedig újabb kiadványainak beküldésével.

A magyar tudományos Akadémián kívül a bécsi, brüsseli tudományos Akadémiák, az utrechti és görög nemzeti egyetem, az országos és fővárosi statisztikai hivatalok, a római Lincei, a bécsi statisztikai Central-Commissio s a fumei tengerészeti hatóság, a trieszti tengerészeti hatóság, a földtani intézet saját kiadványaikkal, a képviselőházi és főrendi iroda az országgyűlési naplókkal és irományokkal, a magas osztrák kormány az egyes országok törvénytáraival gazdagíták a könyvtárt.

Az egyetemi s az állami nyomdákon kívül a Franklin-társulat, az Athenaeum, a komáromi, debreczeni, kecskeméti, temesvári, pozsonyi, aradi nyomdák küldék be kiadványaikat.

Nagyméltóságodnak

Budapest 1879. deczember 31-én

alázatos szolgája

*Szilágyi Sándor,*¹⁾

az egyetemi könyvtár igazgatója.

¹⁾ »A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem könyvtárának címjegyzéke. IV. 1879-dik évi gyarapodás (1842 mű = 2961 köt. kir. m. egyetemi könyvnyomda 8-r. XII, 250 l. ára 50 kr.)« Ezen címet viseli a budapesti egyetemi könyvtár legújabb kiadványa, mely az 1879-ben vásárolt és ajándékozott könyveknek szakszerinti és betűrendes lajstromát foglalja magában. E jegyzék kiváló becses nyer azon jelentés által, melyet Szilágyi Sándor könyvtári igazgató a vallás- és közoktatási m. kir. Miniszter Úrhoz a könyvtár 1879-ik évi állapotáról intézett, s mely a füzet-höz előszó gyanánt van mellékelve. S mivel könyvtártani irodalmunkhoz becses adalékot szolgáltat, czélszerűnek találtuk azt folyóiratunkban egész terjedelmében lenyomatni.

S z e r k.